

ACC. N.R. M. 7338 :1-7

Landskap: Småland..... Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust...... Adress: Stormandebo, Ankarsrun.
 Socken: Hallingeberg...... Berättat av:

Uppteckningsår: 1941...... Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör: 1) Om väderlekstecken i folktron. Sid.1.
 2) Dubbelkattsknutar. " 7.

folkm. II: 8.

anon

Skriv endast på denna sida!

M. 7338 : 1.

Sid. 1.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

Om väderlekstecken i folktron.

Hurudan väderleken kommer att bli under en viss årstid vill människorna gärna intressera sig för. Om vintern blir kall eller mild, sommaren torr eller varm.

Ett säkert märke på hurudan vintern skall bli anses nyårsnyet vara. Nyårsnyet är den första nytändningen som infaller på det nya året. Ibland kan nytändningen inträffa i början av januari, andra år i slutet av månaden. Det anses då, att sådan~~t~~ väderleken är vid första nyårsnyets tändning, sådant väder kommer det att bli även vid de två påföljande månskiftena. I allmänhet räknas det även så, att nyårsnyets hela fyraveckorsperiod vad beträffar väderlekens skiftningar har sin motsvarighet eller upprepas även under de två påföljande fyraveckorsperioderna. Nyårsnyet förutsäger alltså väderleken för tre "månvarv" framåt. Är det t.ex. mycket kallt då nyårsnyet tändes räknar man med att de två påföljande "nyna" bli lika dana. Infaller så nyårsnyet först i slutet av januari räknas med att vintern blir mycket lång och våren sen. (Dyl. förhållande

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 7338 : 2.

Sid. 2

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
"allingeberg.
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

Forts. om väderlekstecken.

ha varit för handen såväl år 1940 liksom 1941.) Är det däremot mildväder då nyårsnyet tändes räknas med en blid och kort vinter.

Månens ställning och utseende anses f.ö. ha samband med väderleken. När nymånens skära under vintern är mycket spetsig och vass anses detta tyda på att det blir mycket kallt. Upptecknaren har även hört sägas, att på hösten kan "nyet" hålla sig lågt mot skogskanten. Då kallas månen för "buskny" och då borde man inte tända milorna för under denna period blev det regnigt och mörkt om nätterna.

Väderleksmärkena äro i övrigt många. I tjustbygden äro särskilt nordliga och även ostliga vindar kalla. Vindriktningen har särskilt stort intresse om våren. Ar kylan t.ex. efterhängsen ser man fram mot ett omkast i vädret och tittar efter vindriktningen. Vänder så vinden, "går över", från nordlig till ostlig samt vidare till sydlig är detta ett gott tecken, ty det anses att vinden håller sig längre i en intagen riktning om den vrider sig med solen. Vrider sig vinden "motsols" blir vindändringen av kortare beskaffenhet, påstås det.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

M. 7338:3.

Sid. 3.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Hallingeberg.
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

forts. om väderlekstecken.

Ett annat märke anses vara, att det blir omkast om våren, blir varmare, då orrarna komma tillsammans i någon björkdunge e.dyl. och "spela" livligt om morgnarna. Man menar att detta bådär mildare väder, det blir vår.

Ett gammalt, flerstädes förekommande märke eller iakttagelse beträffande den kommande sommaren, är, att om skatorna på våren bygga sitt bo lågt blir det en torr sommar, bygga de sitt bo högt blir det en regnig sommar. Detta innebär folktron, att skatorna, då de bygga högt, undgå så mycket droppvatten i boet från trädets översta delar under en regnig sommar.

"Maj våt och kall fyller bondens lada all", är ett gammalt ordstäv i orten. Faktum är att särskilt höskörden kan bli riklig (gräset blir rottjockt och "klåkt") då nederbörden är ymnig i maj. Är maj däremot torr och varm med vanligtvis åtföljande kalla nätter, blir gräset däremot glest. Med tanke på den tid, då ordstävet präglades, var grässkörden på naturlig äng av helt annan betydelse än nu, varför den våta maj säkerligen vid skörden inverkade på "fyllnaden" i ladan. Men odlade jorden och särskilt den gräsinsådda var ju minimal

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

FortS.

M. 7338:4 Gustaf Carlsson, *Sid. 4.*

Landskap: Småland. Upptecknat av:
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

forts. om väderlekstecken.

mot nu. "En våt maj ger mycket smör" är också ett gammalt ordstäv i trakten, som syftar på samma förhållande som ovanstående. En våt maj gav gott bete med åtföljande riklig mjölk och smöravkastning från korna.

Då röken från skorstenen slår mot marken blir det regn, är också en gammal väderleksförutsägelse.

När vattenytan på sjön "bäckar" sig blir det regn är också en väderförutsägelse. På den annars lugna vattenytan kan det synas liksom en bäck, ett band av upprört vatten.

Förglömmas får inte heller det gamla väderleksmärket, att reumatismen hos särskilt äldre människor blir svår då det stundar oväder. Liktornar och gamla frostknölar på fötterna bruka även bli onda före ruskväder.

Ett annat tecken under sommaren, som anses tyda på att det blir regn är när myggen äro särskilt närgångna. Ett gammalt namn på myggen i trakten är "venbor". Uttrycket kommer av benämningen venor (mader, kärr). När befolkningen

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

M. 7338:5.

Sid. 5.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra just. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

forts. om väderlekstecken.

från socknen Vena (nära Hultsfred) kom till andra platser nämnde man dem litet
gycklande för "venbor".

När "fratet" (flugor, bromsar o.s.v.) sätter an husdjuren, i synner-
het dragarna, under sommaren, anses det vara ett tecken på att det blir regn.
Särskilt då "stingen" är närgången varslar det om nederbörd, ofta med åska.

Då sniglarna fram på aftnarna komma fram påfallande rikligt anses det
tyda på att det blir regn. Samma är förhållandet då paddor och grodor visa sig
i rikligare mängd än vanligt. Likadan betydelse anses det ha då ormar visa sig
talrikare än brukligt under varma sommark dagar.

När fiskmåsar under sommark dagar fara flockvis långt inåt land
menar man, att detta varslar om regnväder. Detsamma är förhållandet då lommen
skriker ivrigt under sommarkvällarna.

Under vintern betraktas det som ett oväderstecken då småfåglarna komma
fram i större flockar till gårdarna. Särskilt anses domherranas vistelse i stör-
re antal framme vid husen vara ett säkert märke på att det blir snö.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

Sid. 6.

Forts. om väderlekstecken.

Efter rikligt med rimfrost anses det även bliva snö eller mildväder.

I källor med särskilt starka källådror fryser det som bekant sällan, hur kallt det än är. När det vid stark kyla så händer att ytan på en dylik källa isbelägges, anses detta tyda på annalkande omkast i vädret, det blir mildväder.

M. 7338 : 7.

Sid. 7.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

Etnologiska avdelningen.

Sektion II: Byggnadsformer och detaljer.

Etn. II: 1. 8

Dubbelkattsknut.

I Stormandebo by under AB. Ankarsrums bruk, Hallingebergs socken, finns en gammal, mycket förfallen stuga, som tidigare bebotts av s.k. backstugefolk. Denna stuga är timrad upp men troligen byggd i två ettapper. Ena hälften av huset ser ut att förete mera tydliga dubbelkattsknutar med sneda skårar. Anutskällarnas ändar äro ett mellanting mellan runda och ovala former. Någon utpräglad typisk dubbelkattsknut vågar dock upptecknaren knappast påstå detta hus förete. Den ena halvan av huset (det ovan åsyftade) har enl. traditionen från början varit en bastubyggnad, som forslats till platsen och sammanbyggts med den ursprungliga lilla stugan. Genom denna ombyggnadsprocedur kan timringen ha förändrats enär knutformen här och där skiftar något. Arbetet har nog inte heller utförts av någon fackman.

Denna knuttimrade stuga är den enda kvarvarande upptecknaren funnit i den närmaste omgivningen.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

E. E.